

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Novæ Observationes Et Additiones Ad A. R. P. D. Bartholomæi Gavanti Congreg. Cleric. Regul. S. Pauli ac Sac. Rit. Congregat. Consultoris Commentaria In Rubricas Missalis Et Breviarii Romani

Adjectis Summorum Pontificum & Sac. Rit. Congreg. Decretis usque ad
præsens emanatis

Complectens I. & II. Partem Commentariorum Gavanti in Rubricas Missalis
- Cum Præfatione seu Præmonitione necessaria Bibliopolæ ad Lectorem

Merati, Gaetano Maria

Augustæ Vindellicorum, 1740

VD18 10783695-002

De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria in excelsis. IV.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40113

signant cum eo. Ad verba *Deus tu conversus, &c.* inclinant se cum Celebrante (non tamen, ut advertit Gavantus in hanc Rubricam n. 10. deducant manus ad vocem *Oremus*, sed solus Celebrans disjungit manus adhuc inclinatus, & statim conjungit) sed se profundius inclinant, quam Celebrans. Biff. *lit. C. n. 197 §. 8.* Bauld. *suprà*, & à Por. u. *loc. sup. cit.*

Statim ac Celebrans incipit Confessionem (nimirum Antiphonam, & Psalmum *Judica me Deus*, qui simul cum *Confiteor* integrat partem illam Missæ, quæ dicitur Confessio, ut *suprà* diximus, & ut notat Turrin. *part. 2. sect. 1. cap. 1.*) Chorus incipit cantare *Introitum*, & deinde *Kyrie eleison*. Cerem. *Epif. lib. 2. cap. 8. §. 30.* & Bauld. *part. 3. cap. 11. art. 4. n. 16.* Verùm illi, qui cantant *Introitum*, dum fit Confessio, non genuflectunt: non enim ipsi, ut alii, faciunt Confessionem.

Bralion in *Cerem. Canoniceorum part. 2. n. 8.*

Ex usu tamen communissimo Sacrorum Basilicarum Urbis, in quibus adest solus Cantorum præcipientium dictum *Introitum* omnes Canonici, quamvis non sint parati ac etiam in pluribus aliis Ecclesiis, tum Collegiatis, tum non Collegiatis, in quibus est schola aliqua Cantorum, omnes alii de Choro faciunt Confessionem bini, & bini, fit à Canonicis in Missa Pontificali; quæ si non genuflectunt, sed stant omnes, vertit de Bralio *suprà* n. 7. idque debet ex *Cerem. Epif. lib. 2. cap. 8. §. 33.* Item ab existentibus in Choro non fiat prædicto Confessio, nec cantetur *Missæ Introitus*; tunc omnes genuflexi manere debent prout genuflectunt etiam laici in dicta circumstantia: sicut præcibit *Ceremoniarum Episcoporum loc. suprà cit.*

Novæ Observationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. IV. De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria in excelsis.

Pro Ritu Missæ Privatæ, à deprecatione *Aufer à nobis*, usque ad initium Introitus.

I. Rubr. n. 1. pag. 87. Dum dicit *Aufer à nobis, &c.* In Missa Privata, data Absolutione, & dicto clara voce *Oremus*, ut suo loco admonuimus, Sacerdos dicit secreto Orationem *Aufer à nobis &c.* quam dum dicit, junctis manibus ascendit ad medium Altaris. Si nulli sint gradus, aut pauci, ascendens ad Altare Celebrans, lentè ascendat; ut terminans vocem ultimam Orationis, pertingat ad medium Altaris. Dum Sacerdos incipit ascendere, surgat & Minister, & genuflectat super ultimum Altaris gradum: Castald. *lib. 1. cap. 16. num. 12.* Bauldry *part. 1. cap. 17. n. 22.* ubi verò nulli sunt gradus, sed solum suppedaneum, tunc Minister stet in eodem plano, non super, sed prope suppedaneum genuflectus. Castald. *suprà*, Bonamic. *part. 1. obs. 5. num. 30.*

Corsett. *tract. 1. part. 1. c. 1. n. 16.* Ordo Ritus continet hanc precem *Aufer à nobis* in Officio Dedicacionis Ecclesiæ post Litanias; Missæ verò *cap. 23.* (ut observavit etiam Gavantus in *Rubr. n. 10. tit. 3. lit. b.*) eam refert, sed non Sacerdotis Confessionem: in Liturgia versu lyrici, evulgata à Cardinali Bona, est *Psalmum Judica &c.* In omnibus ferè Liturgiis Sacerdos consimilem aliquam precem recitandum ad Sacram Aram accedit; quas quidem varias, sed consimiles preces recenset J. Cotelas in *lib. de antiquis Liturg. pag. 456.*

II. Gavant. p. 87. col. 1. lit. d. *Caveat item ne inclinatus mediocri inclinatione, manibusque junctis super Altare positus, Altare osculetur carnis in medio, & non ad latera; ut autem coepit*

enter se inclinet Sacerdos in hac circumstantia, & alia simili, aliquantulum ab Altari retrocedat; quod etiam observet, quando ad Altare debet facere genuflexionem; Bissus *lit. S. n. 20, § 18. Bauld. part. 3. tit. 4. Rubr. 1. n. 1.* manus verò ponantur junctæ super Altare, hoc modo, ita ut sex digiti longiores simul juncti iungantur mensæ Altaris. Bauld. *suprà, & Vinitor part. 2. tit. 4. in adnot. §. 2.* Digiti verò parvi duntaxat frontem, seu medium anterioris partis tabulæ, seu antependii tangant, residuo manuum inter Altare, & ipsum Celebrantem retento, pollice dextro super sinistram in modum Crucis positos, quæ omnia semper observantur, cum manus junctæ super Altare ponuntur) advertendo semper, ne parvi digiti, qui extremitatibus suis anteriorem partem mensæ Altaris tangunt, ab aliis digitis disjungantur, Bauld. *part. 3. cap. 4. ex Superiori Rubrica, Pollac. in Aphorism. part. 1. & alii communiter.*

Hæc omnia semper observantur, cum manus junctæ super Altare ponuntur ante Consecrationem: quia post Consecrationem pollices ab indicibus non disjunguntur, donec ipsi post Communionem Sacerdotis purificationi, & absterfi fuerint.

Sacerdos post precem *Anser à nobis secreto pariter dicit Oramus te Domine per merita, &c.* ex quibus patet, hanc Orationem inchoandam esse, quando junguntur manus modo descripto super Altare, & non antè, neque post. Angel. *in catal. errorum n. 12. de Confess. & Gervasi in catal. errorum n. 39.*

III. Gavant. pag. 87. col. 1. ead. lit. d. *Ubi non sunt Reliquiæ Sanctorum, &c.* Sacerdos cum dicit illa verba, *Quorum Reliquiæ hic sunt*, osculatur Altare, non ad latera ipsius, sed in medio, ut diximus, æqualiter, & rectè se inclinando, manibus usque ad pulsum exclusive extensis, æqualiter hinc inde super Altare positis; extra Corporale tamen collocentur, nisi Corporale esset nimis magnum, Gavant. *Rubr. Miss.*

ideoque gestus esset inconcinnus, Bauld. *part. 3. cap. 4. n. 11.* Osculatur verò Sacerdos Aræ mensam ad venerandas Sanctorum Reliquias ibi reconditas, & ad impetrandam eorum patrocinium, *Quarti part. 2. tit. 4. Rubrica 1. n. 1. §. 3.*

Quòd si ex dispensatione Apostolica, vel ex incuria, nullæ in Altari conserventur Reliquiæ Sanctorum (intellige de Reliquiis, quæ esse debent in Ara consecrata; non de illis, quæ ponuntur ad ornamentum super Altare) an omitti debeant verba ista, *Quorum Reliquiæ hic sunt*, controvertunt Doctores: nam Gavant. hic, quem sequuntur Arnaldus *part. 2. tit. 4. n. 2.* Quarti *suprà in dubiis conf. sect. 1. dub. 1.* Bauld. *part. 3. tit. 4. Rubr. 1. n. 1.* Castald. *lib. 2. sect. 8. cap. 3. n. 2.* Simon Buongiovanni à Larciano *in Sacrarum Cerebrarum silva lib. 4. cap. 7. in notationibus*, Lohner, Vinitor, Angel, & alii; docet, inquam, Gavantus ex Hieron, Cantonio, *in ordinario Div. off.* quòd si in Altari non sint Reliquiæ Sanctorum, omittenda sunt illa verba, *Quorum Reliquiæ hic sunt*: quia, inquit Quarti *suprà*, prædicta verba valde improprie usurparentur in casu, de quo loquimur: unde Sebastianus Fantonus *in Cerem. PP. Carmelitarum lib. 2. Rub. 53. n. 6.* ait, quòd si in Altari Reliquiæ non fuerint, nec in lapide consecrato, debent omitti præfata verba, & Oratio hoc modo recitari: *Oramus te Domine per merita omnium Sanctorum tuorum, ut indulgere digneris, &c.* & tunc Sacerdos osculetur Altare. Hoc idem ex antiquis Rubricis notarunt Silvester *v. Altare n. 1.* & Angel. *v. Altare n. 3.* In Missali Romano, non apponitur ea exceptio: quia supponit semper Reliquias in Altari; & ne detur occasio negligendi Ritus condendi in eo Sanctorum Reliquias. Nihilominus Castrop. *part. 4. tract. 22. punct. 9. n. 6.* vult, quòd sit dicenda tota Oratio integra in casu supradicto, ac si essent Reliquiæ in Altari; & dicit, hoc esse faciendum saltem ex decencia, & consuetudine.

Ff

diao.

aine. In hanc sententiam descendit pariter Tonell. *lib. 1. cap. 2. §. 4. n. 4.* nec non Bissus *lit. S. n. 20. §. 18.* hac ratione ducti, quia eum de more ibi collocentur Reliquiæ Sanctorum, sufficit hoc ad veritatem prædictæ communis Orationis, quamvis in hoc, vel illo Altari Reliquiæ desiderentur: regulæ enim Missalis, Orationesque, sicut & leges humanæ, non sunt pro hoc, vel illo casu particulari, sed pro communibus casibus: attendunt siquidem id, quod communiter contingit; & ideo simpliciter lata censentur veræ, quamvis in uno, vel altero casu deficient: & hæc est communis resolutio in materia de legibus; ut docet Fagundes de præcepto Eccles. *lib. 3. cap. 2. num. 8.* Et reverà in aliis casibus ad praxim deducitur hæc sententia: nam etiam si unus

tantum sit Missæ assistens, dicitur à Celebrante *Dominus vobiscum*, quasi essent plures: etiam si non adsit nisi Clericus, qui Missæ inservit, dicitur pariter à Celebrante *Misereatur vestri*, non verò *tui*. Ita pariter Moniales dum dicunt *Confiteor in Christo*, utuntur communi formula, etiam si Decreto S. C. nimirum dicunt *Tibi Peccata mea*, non verò *Tibi Mater*: & in Defunctorum Exequiis, etiam si persona defuncta sit minima, dicitur tamen: *Non intres in iudicium cum servo tuo Domine*. Denique plures habentur expressiones in Canone, quæ verificantur in omnibus casibus particularibus, sed solum communiter, & generaliter: quapropter idem dicendum creditur de prædictis verbis, *Quorum Reliquiæ sunt, &c.*

Pro Ritu Missæ Privatæ, ab initio Introitus, usque ad Kyrie eleison.

IV. Gavant. pag. 87. col. 2. lit. g. *Ad cornu Epistolæ*) Sacerdos osculato Altari, sine ulla Cruci inclinatione, ut advertit Bauldry *part. 3. tit. 4. n. 1.* & alii communiter, quia se inclinavit osculando Altare; quod semper servatur in pari casu; quemadmodum nulla fit Cruci talis particularis inclinatio in accessu, vel recessu à medio Altaris, quando à Rubrica præscribitur alia reverentia, v. g. quando dicendum est *Credo*; Tonell. *lib. 3. §. 4. n. 2.* & apud ipsum Castald. Alcozer, &c. sed manibus de more junctis ante pectus, & naturaliter ambulando, ideoque sinistrum latus convertendo versus Altare (quod proportionaliter semper faciet) accedit ad sinistrum cornu Altaris, id est cornu Epistolæ; Hipp. à Portu *tit. 4. Rubr. 2. in advor. num. 1.* quod quidem cornu Epistolæ dici potest pariter Altaris dextera; sicut & cornu Evangelii, ut cum Ivone Carnot. advertit Gavantus hæc, dicitur pars Altaris sinistra: loquitur tamen Ivo re-

spectu Celebrantis, qui dum est ad Altare facie ad illud versa, à dexteris habet cornu Epistolæ, à sinistris verò cornu Evangelii. *lit. C. n. §. 33. & lit. S. n. 20. §. 19.*

V. Gavant. pag. 87. col. 2. lit. h. *Signum Crucis, &c.*) Stans igitur Sacerdos in prædicto cornu Epistolæ erectus & corpore, & capite vertendo faciem versus Altare (caveat Introitum incipiat adhuc ambulando versus cornu Epistolæ: quod contingere posse illis Missis, quarum Introitus meminerit retinetur) & producens sibi à fronte ad pectus signum Crucis; quo etiam Minister munit; Corsett. *tradit. 1. part. 1. cap. 1. n. 1.* incipit intelligibili voce Introitum (quod quam omittitur, nisi Sabbato majori hebdomadæ, non modò in Sollemni, verum etiam in Privatis Missis, si dicantur; de qua prohibitione in tali die suo loco sermone habebimus) & tunc profequitur eadem voce, & manibus junctis ante pectus.

VI. Gavant. p. 88. col. 2. lit. i. *Crucifixa recurre*

tiam exhibemus.) Cum dicit *Gloria Patri*, junctis pariter manibus, caput inclinatur versus Crucem inclinatione simplici, seu simplicium maxima: Tonell. lib. 3. cap. 1. §. 2. num. 3. Bonamic. obser. 12. num. 1. hanc eandem inclinationem faciet & Minister; Corfett. supra n. 17. neuter tamen oculos elevabit; quod servari etiam debet in pari casu. Tonell. lib. 2. tit. 4. Rubr. 2. n. 3. Baldassar. cap. 2. §. Cominciando.

VII. Gavant. pag. 88. col. 2. eadem lit. i Satis est convertere caput ad Crucem, non personam.) Hanc Gavanti sententiam amplectuntur Corfett. tract. 2. part. 1. sect. 2. n. 4. Vinitor part. 2. tit. 4. in adnot. §. 7. Arnaud. & alii: nihilominus contrariam opinionem, nimirum in prædicto casu converti debere ad Crucem etiam personam Sacerdotis, seu corpus cum capite aliquantisper, tuentur Bauld. part. 3. tit. 4. Rubr. 2. n. 2. Angel. in catal. errorum n. 2. Tonell. & alii, quos refert Hippol. à Portu supra num. 7. hac ratione permoti, quia reverà illa conversio, & motus videtur facilior, & naturalior ad significandam intentam reverentiam erga Crucem.

Dum Sacerdos repetit Introitum, non se signat iterum: tale enim signum fit tantum ratione principii. Vinitor supra, necnon Gervasi supra, & Benvenuti pag. 9.

VIII. Gavant. pag. 88. col. 2. lit. l Kyrie eleison, vide supra, &c.) Repetito Introitu, junctis manibus ante pectus, præut junctis

tenebat, accedit ad medium Altaris, naturaliter deambulando, & idcirco dexterum latus ad Altare volvendo; ubi stans versus illud erectus & corpore, & capite, similiter manibus junctis, dicit voce intelligibili, & ordinaria ter *Kyrie eleison*, ter *Christe eleison*, & iterum ter *Kyrie eleison*, alternatim cum Ministro.

Hinc patet errare illos, qui incipiunt *Kyrie*, dum procedunt, & antequam ad medium Altaris pervenerint; & multò magis errare illos, qui nondum repetito Introitu pergunt ad medium ipsius Altaris, cum aperte operentur contra Rubricam: antequam tamen incipiat primum *Kyrie eleison*, debet facere reverentiam Cruci minimarum seu simplicium maximam, non elevando oculos; id quod semper observare debet, quoties accedit, vel recedit à medio Altaris; nisi paulò ante recessum, vel paulò post accessum præscribatur reverentia faciendà à Missali; ut accidit, quando osculatur Altare, & post Evangelium dum dicitur *Credo*, quia statim ad verbum *Deum* præscribitur reverentia faciendà, Castald. lib. 2. cap. 2. n. 10. Vinitor supra §. 8. Gervasi cap. 2. §. Notifi qui. Tonell. Lohner, & alii; de quo quidem etiam nos superius locuti sumus.

Si autem, dum Sacerdos dicit *Kyrie eleison*, nullus sit, qui ei respondeat; tunc ipsemet Sacerdos dicat *Kyrie eleison* novies ordine supradicto. Billius supra §. 20.

Pro Ritu Missæ Privatæ, à fine Kyrie eleison, usque ad Hymnum, Gloria in excelsis Deo.

IX. Gavant. pag. 88. col. 1. lit. n *Manus extendens, &c.*) Dicto ultimo *Kyrie*, Sacerdos stans in medio Altaris, quod est pars ejusdem nobilior, & in qua dicuntur partes Missæ insigniores, Quarti part. 2. tit. 4. Rubr. 3. n. 1. manus extendens usque ad humeros, dicit clara voce, si dicendum sit, *Gloria in excelsis Deo*.

X. Gavant. pag. 88. col. 1. lit. o *Caput Cruci inclinatur.*) Dicendo prædictum Hymnum Angelicum, cum dicit *Deo*, jungens manus, caput Cruci inclinatur; quod ut venuste fiat, poterunt extendi manus, dum dicitur *Gloria*, elevando eas usque ad humeros, & non ultra eorum latitudinem, aut altitudinem, dum dicitur *in excelsis*; jungi

verò, dum dicitur *Deo*; & advertatur, quòd dum Sacerdos profert vocem illam *Deo*, duo præstat: alterum est jungere manus ante pectus de more; alterum verò est inclinare caput, ut supra, inclinatione minimarum minima, hoc est simplici; nunquam tamen eleventur oculi, imò neque caput, neque corpus; & manus dum extenduntur, non debent poni super Altare, quod multi gratis faciunt, & præter Rubricam; sed ea, quæ junctæ erant immediatè, extenduntur. Bauld part. 3. de Ritib. servand. cap. 11. Bils. supra, Gerual. supra cap. 4. §. Terminato, & alii relati ab Hippol. à Portu supra n. 5.

Sacerdos igitur postquam protulerit illa verba, *Gloria in excelsis Deo*, eo modo, quomox innuimus, junctis manibus ante pectus, prosequitur Hymnum usque ad finem; sed cum dicit *Adoramus te*, caput Crucis inclinat inclinatione minimarum maxima, quia plura sunt verba; Hippol. à Portu tit. 3. Rubr. 4. n. 8. in adnot. quod idem facit, dum dicit *Gratias agimus tibi -- Jesu Christe -- Suscipe deprecationem nostram --* & iterum *Jesu Christe*.

Pro Ritu Missæ Sollemnis, à fine Confessionis usque ad primam incensationem.

XIII. Gavant. pag. 89. col. 1. lit. q. *Diaconus sinistra manu, Subdiaconus dextera albam, &c.* In Missa Sollemni Sacerdos facta Confessione, & dicto *Oremus*, ascendit, ut in Missa Privata, manibus junctis ad Altare, submissa voce dicendo: *Aufert à nobis, &c.* Diaconus verò, & Subdiaconus, nulla tunc facta genuflexione, ascendunt pariter cum Celebrante; & ascendendo hinc inde, albam, & vestem anteriorem Celebrantis elevant, Diaconus sinistra, Subdiaconus verò dextera, utraque inversa, & altera utriusque manu infra pectus admota; quod in similibus semper faciunt. Lohner part. 3. tit. 3. n. 3, Bauldry part. 1. cap. 9.

XI. Gavant. pag. 88. col. 2. lit. p. *signo Crucis.* Quando in fine dicti Hymni dicit *Cum Sancto Spiritu*, Sacerdos se ipsa à fronte ad pectus signat signo Crucis; & rectè se signet, distribuatur verba hoc modo: quando dicit, *Cum Sancto*, portet dextram ad frontem; cum dicit *Spiritu*, portet ad pectus; cum dicit *In gloria*, portet ad humerum sinistrum; cum dicit *Dei Patris*, portet ad humerum dextrum. A Port. sup. tit. 1. Rubr. 3. in adnot. n. 13.

XII. Gavant. pag. 88. col. 2. ead. lit. *Et junge manus in verbo Amen in fine.* Hæc Gavanti opinionem amplectuntur Quæ part. 2. tit. 4. Rubr. 3. Corlett, 1748. 2. p. 1. sect. 1. num. 1. Lohner part. 2. tit. 10. §. & alii. Contrarium tamen tenet Toel. lib. 2. tit. 4. in notis ad Rubr. 3. Bononiæ Polac. & Monc. quos refert & sequitur Portu supra num. 14. tum quia conjunctio illa non requiritur ad Crucis signum complendum; tum quia esset actus superfluus, cum immediatè disjungendæ forent manus; & denique quia talis conjunctio videtur præter Rubricam.

art. 1. n. 13. Hoc modo comitantur Celebrantem ad Altare; ubi dum hic dicit *Orationem Oramus te Domine*, & osculatur altare, illi genuflectunt unico genu, manibus junctis ante pectus, & statim surgunt: hoc loco fit genuflexio propter primum accessum ad Altare. Statim ac prædicti ascendunt ad Altare, Clerici surgunt omnes, & Ceremoniarius (Clericus quoque de libro, ut Navicularius, si ad sint) necnon Thuriferarius & stant in locis suis, facie ad Altare conversi. Thuriferarius verò postquam surrexit (ut Navicularius à sinistris ejus, si aderit) accessit per gradus Epistolæ laterales, ferè ad medium Altaris super suppedaneum; ubi facta

genus flexione stans à dextris Diaconi ante Celebrantem, naviculam, quam tenet in manu dextra, quæque respicere debet pectus eius ex ea parte, quæ aperiri debet, vel semiapertam, tradit Diacono dextra, & ministrat thuribulum Celebranti, ut supra; si verò addit Navicularius, tunc ipse porrigit naviculam apertam. Ex Bauldry *part. 1. cap. 25. art. 3. n. 3.*

XIV. Ga. ant. p. 89. col. 1. lit. r. *Altari, &c.*) Celebrans dicto *Oramus te Domine*, inclinatus de more osculatur Altare, ut in Missa Privata: Ministri verò Sacri, ut diximus, faciunt genuflexionem unico genu Crucis, non osculantes Altare, manibus junctis, nunquam tamen super Altare positus, nec ipsum Altare tangentes, & statim à genuflexione surgunt.

Celebrans osculato Altari, stans in medio illius, convertit faciem suam aliquantulum ad partem Epistolæ: Subdiaconus stat à sinistris Celebrantis, & facie versa ad Altare; Diaconus verò ad dexteram ejusdem Celebrantis, & Thuriferarius ad dexteram Diaconi: Ceremoniarus denique sit in suppedaneo post Thuriferarium.

XV. Gavant, pag. 89. col. 1. lit. f. *Hic primum thuribuli nomen habetur.*) Thuribulum non solum Thymiamaterium, sed etiam Suffitorium dicitur ab Anastasio; & est vas ex argento, vel alio metallo artificiosè elaboratum; in quo thura, & alii odores incenduntur in Sollemni Oblatione. Prædictum autem thuribulum, juxta usum Rom nunc ita efformatur, ut sit convenientis capacitatis, & à tribus catenulis sustineatur, quæ manubrio in summitate innectuntur. Operculum talis vasis annexam habet quartam, & minorem catenulam, quæ ex minore pendens annulo, & transiens per manubrium, in parte suprema ipsius operculi terminatur. Manubrio est annexus in medio major annulus; & ambo annuli sunt ita capaces, ut in annulum minorem, sive operculi, digitum annu-

larem, seu auricularem immittat Thuriferarius; pollicem verò in majorem annulum, sive vasis, palma manus dexteræ aperta, & versa ad Celebrantes: altitudo catenularum solet esse quatuor circiter palmorum; ut cum sit incensatio, sinistra incensantis manente ad pectus immota, ipsum thuribulum dextera facile duci possit. In suprema parte operculi habet globum annexum, altitudinis unius pollicis cum medio, in quem ipsa operculi catena delinit. Auctor libri Pontificalis scribit Sergium fecisse thymiamaterium, seu suffitorium, vel thuribulum aureum magnis cum columnis, & cooperculo, quod suspendit ante Imagines tres aureas B. Petri Apostoli, in quo incensum, & odor suavitatis fessit diebus, dum Missarum sollemnia celebrantur, omni, oranti Deo opulentiùs mittitur. Usum porro eorum, vel similibus vasorum, in quibus thura, & varii odores adolentur in sollemni oblatione, ex Apostolica traditione, & Mosaicæ Legis exemplo profluxisse ostendit Card. Bona lib. 1. *rerum Liturg. cap. 25. n. 9.*

XVI. Gavant, pag. 89. col. 1. lit. t. *Ministrante Diacono naviculam.*) Interim Diaconus accipit manu dextera naviculam semiapertam à Thuriferario, vel à Naviculario, si aderit, de manu pariter dextera ipsius, sine osculo porrigentis, ut docet Gavantus hic, Diaconus igitur statim, sinistra manu naviculam tenens, ita se vertit ad Celebrantem à dextris ejusdem cum eadem navicula, ut pars ejus aperta respiciat celebrantem ipsum. Bauld. *part. 2. cap. 9. art. 2. nomine* autem naviculæ intelligitur parvulum quoddam vas, in quo asservatur thus boni odoris, quod postea ex eo extractum in thuribulum immittitur. Est pariter navicula ex eodem metallo, quo thuribulum; & debet continere parvulum cochlear, quo utimur ad extrahendum thus ab illa. Sic autem dicitur, quia ad instar parvæ navis formari solet, ut notat etiam Gavantus: ejus synonyma sunt Acerra, Hannapus, Incensorium, Pyxis, de quibus vide Maerum in suo Hieroglyphico.

XVII. Gavant, pag. 89. col. 1. lit. u *Thuriferario thuribulum.*) Thuriferarius inclinatus ministrat thuribulum Celebranti hoc modo: manu sinistra teneat superioremanulū thuribuli; manu verò dextera in parte inferiori teneat thuribulum apertum elevatum, complectendo catenulas circa medium earum inter operculum & thuribulum, quod elevatum aequaliter ad naviculæ altitudinem sustinet, illudque sic elevatum offert Celebranti; ut commodè idem Celebrans ex navicula incensum in thuribulum immittere possit, & ne se inclinare cogatur. *Castaldus lib. 2. sect. 2. & Bauldry part. 2. cap. 9. art. 1. n. 4.*

XVIII. Gavant, p. 89. col. 2. ead. lit. u *Flexoque quasi genu dextro.*) Ut aptè Thuriferarius possit porrigere thuribulum Celebranti modo mox exposito, tradit Gavantus, quòd debeat esse non solum inclinatus, sed etiam semiflexus. Gavanti sententiam amplectuntur etiam Solarius in *Ceremoniali Minorum part. 3. cap. 4.* Arnaudus, nec non Corfettus, *part. 1. c. 10. n. 2.* Bauld. *part. 1. c. 14. art. 15. n. 4.* denique Ceremonialia Minorum Observantium, & Conventualium. Verùm Andreas Guerrens in *declaratione Rubricarum tract. 2. cap. 1.* & Ceremonialia Canonicorum Regularium *cap. 21.* Camaldulensium *lib. 1. cap. 20.* Carmelitarum *lib. 2. Rubr. 15.* disponunt, quòd Thuriferarius non semiflexus, sed omnino stans, inclinato tamen capite, porrigere debeat thuribulum Celebranti. Hanc sententiam pariter tenent noster Maggus de *officio Chori cap. 3. disquisit. 12.* nec non Hippolytus à Portu *supracit. n. 6.* hac ratione moti, quia Thuriferarius flexo quasi genu stans, non potest firmus quiescere, quin hinc inde nutans thuribulum dimoveat; adeoque ob commoditatem potius Celebrantis, quam ipsius Thuriferarii, à prædictis omnibus præscribitur hic Ritus standi in Thuriferario, dum porrigit Celebranti thuribulum. Advertendum tamen est, quòd si Thuriferarius ministraret Episcopo, tunc

deberet profectò ei genuflectere, dum hoc in thuribulum imponit. *Bauldry part. 1. cap. 15. art. 1. n. 5.*

XIX. Gavant, pag. 89. col. 2. lit. x *sculatur cochlear, & manum.*) Diaconus prædicta circumstantia parùm inclinatus versùs Celebrantem, accepit à de manu Navicularii, (si aderit, vel Thuriferarii) naviculam sinistra manu, eam tenens convertit ad Celebrantem, & partem ejusdem naviculæ apertam ei, ut mox diximus, exhibet, statimque accipiens cochlear vacuum manibus sua dextera circa partem inferiorem manubrii prope vas ejusdem cochlearis, osculatur illud in manubrii summitate, & tradit Celebranti, cujus manum dexteram in anteriori parte, non digitos osculatur. Deinde versùs eum inclinans, dicit *Benedicite Pater Reverende* voce intelligibili, sed non alta, sed si Celebrans est Episcopus, dicit *Pater Reverendissime. ex Cerem. Episc. lib. 1. cap. 2.* Nonnulla Ceremonialia Regularium referunt à nostro Francisco Maggio in libro de *officio Chori opus. 3. disquisit. 13.* præscribit etiam Abbatibus, Generalibus, seu Praepositis pariter Generalibus, in tali circumstantia pariter debere dici à Diacono: *Benedicite Pater Reverendissime.*

XX. Gavant, pag. 89. col. 2. lit. y *Mannam sinistram pectori admoveat Celebrans.*) Accipit cochleari à Diacono, sinistram tenens in pectus positam, ter è navicula thuris sumit eodem cochleari, & ter in thuribulum immittit Celebrans: tunc verò Diaconus tenet naviculam ambabus manibus inter pedales & indices desuper à lateribus ipsius. *Castald. lib. 2. sect. 2. cap. 2. n. 5.*

XXI. Gavant, pag. 89. col. 2. lit. z *Et inclinamur cum incenso ipso: Benedicaris.*) Diaconus immittit Celebrans incensum in thuribulum tribus locis distinctis, scilicet in medio, à dexteris, & à sinistris illud benedicit, quasi cum eo loquens: *Ab illo benedicaris. In cujus honore cremaberis: Amen: Verbum*

antem prædicta sic dispensare debet. videlicet, ut in prima thuris immisione dicat: *Ab illo benedicaris*: in secunda: *In cuius honore*: in tertia: *Cremaberis Amen*: Lohner *part. 2. tit. 8. n. 2.* Tonellius *lib. 3. cap. 2. §. 2. n. 14.* Bauld. *part. 2. cap. 9. art. 2.* Castald. *lib. 2. sect. 2. cap. 2. n. 5.* & alii Rubricista: ac statim reddit Diacono cochlear, & deinde dextera manu producit signum Crucis super thurs positum in thuribulo, nihil dicens. Prædicta verò formula benedicendi Thus, nimirum: *Ab illo benedicaris, &c.* semper utitur Celebrans, quoties benedicit incensum, præterquam, cum est thurificaturus oblata; tunc enim adhibebit aliam formulam, ut videbimus. Advertendum hic superest, ut supra diximus, quod Subdiaconus toto tempore, quo prædicto modo ministratur incensum, stare debet à sinistris Celebrantis, sed aliquantulum post eum, & facie aliquantulum versà ad Altare.

XXII. Gavant. pag. 89. col. 2. lit. a *Dimissa navicula, &c.*) Thure imposto, & benedicto ut supra, Diaconus recipit manu dextera cochlear à Celebrante, sumens illud ab inferiore parte manubrii (osculata prius dextera Celebrantis) ipsumque cochlear osculatur in summitate manubrii, & statim illud reponit in navicula, quam etiam claudit. Bauld. *part. 1. cap. 12. n. 14. & cap. 9. supra.* Interim verò Sacerdos, statim post restitutum cochlear Diacono, producit, ut diximus, manu dextera signum Crucis super thuribulum, nihil dicens; ut adnotat etiam Gavantus hoc loco. Mox Diaconus thuribulum clausum à Thuriferario accipit manu dextera; & eidem Thuriferario reddit naviculam, quam sinistra recipit; & porrigit thuribulum clausum Diacono sic: thuribuli summitatem teneat manu dextera, & extremitatem catenularum manu sinistra prope vas ipsius thuribuli: porrigat autem sic: catenularum summitatem ponat in dextera

Diaconi, & catenularum extremitatem prope vas in sinistra Diaconi, sine osculis. Ut autem hoc faciat Thuriferarius, debet non habere naviculam in manu; unde vel illam det alicui Acolyto, vel thuribulum sola manu dextera porrigat Diacono per catenularum summitatem. Si verò adsit Navicularius, tunc Diaconus ei reddet naviculam, & Thuriferarius porriget thuribulum primo modo supradicto.

Diaconus verò porrigit thuribulum Celebranti sic: summitatem catenularum ponat in sinistra Celebrantis, prius talem summitatem osculando; catenularum extremitatem prope vas ponat in ejusdem dextera, quam pariter osculatur, sed in parte exteriori; & dum Celebrans manu dextera accipit thuribulum, Diaconus manu sinistra quasi sustentet dexteram Celebrantis: sic semper thuribulum exhibetur, quando in illam tantum manum, cui offertur, transire debet. Hæc colligantur ex *Cerem. Episc. lib. 1. cap. 23. §. 4.* Castaldo *lib. 2. sect. 2.* Bauldry, Bisio, Lohner, Corsetto, Benvenuti, & aliis.

XXIII. Gavant. pag. 89. col. 2. lit. b *Incensat Altare, habetur in Liturgia S. Jacobi, &c.*) Hic ante omnia innuit Gavant. antiquissimum usum incensandi Altare. Aliqua addenda essent super antiquitate, & variis modis, tum antiquis, tum recentibus hujus Ecclesiastica Ceremoniæ; sed ne nimis sum, sat erit innuere. Ordinem Romanum primum inter editos à Mabillon, pag. 8. Ordinem secundum pag. 43. Ordinem tertium pag. 55. & Amalar. *lib. 1. cap. 5.* prædictæ Ceremoniæ specialem mentionem facere. Qui plura scire desiderat de origine, antiquitate, & variis usibus hujus Sacri Ritus, legat etiam ea, quæ tradunt Card. Bona *lib. 1. cap. 25. n. 9.* Le Brun *tom. 1. part. 1. art. 9.* Belloc *in suis obser. pag. 495. & seqq.* Durand *de Rit. Eccl. lib. 1. cap. 9.* nec non de Vert *tom. 4. adnot. II. pag. 49.*

& seqq. qui fusè omnes, & eruditè dissecrunt de hac Ceremonia.

XXIV. Gavant. pag. 89. col. 2. ead. lit. *b* *Incentat Altare.*) Postquam Celebrans thuribulum à Diacono recepit, ut supra, genuflectent Thuriferarius, ac Ceremoniaris è suis locis; inde descendentes, in planam se conferunt in cornu Epistolæ (deposita prius à Thuriferario navicula) & conversi ambo ad cornu Evangelii, expectent ibi finem thurificationis. Eodem tempore Navicularius, si aderit, vel Clericus serviens de Libro (aliter supradictus Ceremoniaris, vel ipse Thuriferarius) accedit per gradus laterales ad cornu Epistolæ; ubi facta genuflexione Cruci, amovet cussinum cum Missali de Altari (dummodò adhuc non sit super credentia) & iterum facta debita reverentia Cruci, descendit extra gradus, & ibi utrumque sustinet ambabus manibus ante pectus prope cornu Epistolæ, facie versa ad Altare; donec thurificatio mensæ Altaris in eodem cornu sit completa; mox reponet dictum cussinum, deinde genuflectet, & revertetur ad eundem locum, ubi stabit iterum, donec finita sit totius Altaris thurificatio: Bauldry part. 1. cap. 1. artic. 1. n. 21. Quart. part. 2. tit. 4. Rubr. 4. n. 2. amovetur autem liber cum suo cussino, ne sit impedimento Celebranti in thurificatione. Quart. supra. Si verò juxta aliquorum morem adhuc cussinus, & Missale sint super credentia; tunc ea non removeantur, & non collocantur super Altare, nisi incensatio Altaris ex illa parte completa sit.

Dum superius dicta peraguntur, Celebrans recepto, ut supra, à Diacono thuribulo, sinistram, qua summitatem catenularum juxta manubrium complectitur, amovens infra pectus, eamque immobilem tenens in tota incensatione, dextera verò easdem catenulas simul junctas prope operculum firmas tenens, medius inter Ministros Sacros vertit se ad Altare, & facit Cruci profundam inclinationem, etiam si esset in ea vo-

rae Crucis particula. Bauld. part. 2. cap. art. 2. & 3. num. 5. Biffius lit. S. n. 74. Ministri verò Sacri ac primus Ceremoniaris, si aderit, semper genuflectunt Comitantes Celebrantem, licet ipse celebrans tantum se inclinaret. Bauld. part. 1. cap. art. 1. n. 15. & cap. 13. art. 1. n. 7. de hinc in Cerem. Canonis. part. 2. cap. 4. num. 3.

Facta Cruci inclinatione Celebrans ter quali ductu incensat Crucem, nihil dicentis unamquamque incensationem tantillum effcens, ita ut distinguatur, eas incensationes tres; quibus finitis, iterum Cruci profunde inclinatur, genuflectentibus Ministris Sacris, ac Ceremoniaris, ut supra. Celebrans incipit Crucem incensare, statim ac primam exhibuit Cruci inclinationem; Diaconus manu sinistra planetæ partem circa humeros Celebrantis pariter elevat, manu dextera infra pectus. Item subdiaconus manu dextera polleræ partem planetæ similiter elevat, sinistram tiori admodum; sic ambo comitantur in incensatione Celebrantem, aliquantulum ab eo remoti.

XXV. Gavant. pag. 90. col. 1. lit. c. *Incentat Altare.*) Postea Celebrans incensat Altare, incipiens à latere Epistolæ; & faciem ad illud convertens, ter thuribulum æquali distantia, prout distribuuntur candelabra, incipiens à partem proximiori Cruci, recta linea, ter incensat usque ad terminum illius cornu Epistolæ; & advertat Celebrans, has tres incensationes esse faciendas, etiam si non essent tria candelabra, sed pauciora, vel plura non enim incensantur candelabra, sed posterior mensæ Altaris. Gavantus hic. Biffius supra n. 5. Horatius Christiani supra cap. 10. num. 27. Quart. Arnaud. & communiter. Interim tot passus promoveantur, quot thuribuli tractus; quod sequens faciendum erit juxta motum incensationis, ut manus cum pede, quantum fieri poterit concordet, & in quolibet passu promoveatur.

pes, qui est proximior Altari. Corsettus
trad. 1. part. 1. cap. 14. num. 4. Castald. lib.
2. sibi. 2. cap. 2. num. 8. Bauld. part. 2. cap.
9. art. 2. num. 5. & Vils. supra loc. cit.

XXVI. Gavant pag. 90. col. 2. lit. d. *Mox
superiorum, &c. Id est, semel inferiorem, &c.*
Cum ad cornu Epistolæ pe. enit, & com-
pleverit tertiam incensationem, Celebrans
stans ibi aliquantulum inclinatur se, & demil-
sa manu cum thuribulo, semel incensat infe-
riorem partem lateralem Altaris, deinde su-
periorum, bis ducendo thuribulum, semel
in parte inferiori, ac iterum semel in su-
periori; mox conversus ad Altare, & faciem
ad medium vertens, elevat manum, & in-
censat in superiori parte planitiem antero-
rem Altaris circa oram, ducens thuribu-
lum obliqua linea, velut in semicirculum à
dextera sua ad sinistram, & aequali distan-
tia, terna vice, ac procedendo ad medium
Altaris, ut prius, tot pallus faciens, quot
incensationes. *Cerem. Episc. lib. 1. c. 23. §.
5.* Deinde perveniens ad medium Altaris,
ibi profundam faciat reverentiam Cruci,
genuslectenibus Ministris Sacris, & Cere-
moniaris, ut supra, ac posteriorem Altaris
planitiem incipit thurificare à latere Evan-
gelii, ter ducens thuribulum, prout distri-
buuntur candelabra, incipiens à parte pro-
ximior Cruci, recta linea, sicut supra di-
ctum est de parte Epistolæ; ter iterum du-
cens thuribulum in aequali distantia, eo modo,

quo à latere Epistolæ: tum pariter inclinans, in-
censat semel inferiorem, & semel etiam su-
periorum partem lateralem ipsius cornu
Evangelii; deinde stans, & elevans thuri-
bulum, nec ultra progrediens, incensat
planitiem anteriorem, seu mensam in cor-
nu Evangelii, ducens thuribulum quasi in
semicirculum, ut ad cornu Epistolæ; sed
cum hoc discrimine, quod in parte Epistolæ
ducit thuribulum à sua dextera ad sinistram;
in cornu vero Evangelii ducendum est à sini-
stra, ad dexteram; nec ibi fit ulla reveren-
tia, quia nunquam tunc accedit usque ad
medium, sed statim quasi retrogreditur ad
cornu Evangelii; ubi manu aliquantulum
demissa, incensat partem illius anteriorem,
seu frontem, ter ducens recta linea thuribu-
lum à cornu Evangelii, usque ad medium
Altaris, ad quod iterum progreditur. Per-
veniens ad medium profunde inclinatur Cru-
ci, & pariter incensat triplici ductu alteram
partem anteriorem Altaris, seu Mensam, à
medio usque ad cornu Epistolæ; ubi finita
incensatione reddit utraque manu thuribu-
lum Diacono stanti in secundo gradu, qui
illud accipit utraque manu; & convertens
Celebrans faciem ad ipsum Diaconum, &
ibidem stans junctis manibus ante pectus &
sinistro brachio quasi tangens frontem Alta-
ris, incensatur ab eodem Diacono, cui se-
nullatenus inclinatur, nec ante, nec post in-
censationem.

Pro Ritu Missæ Sollemnis, servando in Reliquiarum incensatione, si adsint in Altari.

XXVII. Gavant pag. 90. col. 2. lit. e. *Re-
liquiæ, seu imaginibus, id est, statuis Sancto-
rum, &c.* Si in Altari fuerint Reliquiæ,
seu imagines Sanctorum, quæ imagines
debent esse inter candelabra, & sculptæ,
non autem in parietibus depictæ, ut obser-
vat Gavantus hic, & quidem diversæ ab illis,
quæ aliquando in tabulis depinguntur,
Gavant, Rubr. Miss.

aut circa Tabernaculum disponuntur,
Bauldry part. 2. cap. 9. art. 2. n. 1. Quæ
illa particula seu explicat idem, nempe
incensandas esse Reliquias, sive sint in va-
sis, sive repositæ in statuis, & imaginibus
Sanctorum. Quarti part. 2. tit. 4. Rubr. 5.
& quamvis incensationem imaginum San-
ctorum approbet Synodus 7. Añ. 4. relata à
Gg Gavan-

Gavanto; nihilominus Rubrica n. 5. peculiarem rationem habet Reliquiarum, quæ magis intrinsecè pertinent ad Sanctos, quorum sunt Reliquiæ: unde aliæ imagines sine Reliquiis non sunt incensandæ in hac Missæ circumstantia. *Quarti supra.*

Incensata Cruce à Celebrante, & facta eidem Cruci profunda reverentia (Ministris verò Sacris, & primo Ceremoniario genuflectentibus semper, ut superius diximus) antequàm discedat à medio Altaris, si in medio ejusdem Altaris sit exposita aliqua insignis Reliquia, ut caput, aut brachium alicujus Sancti, immediatè post Crucem duplici ductu incensari debet, absque ulla inclinatione, vel reverentia, ob Crucis præsentiam; Nicolaus de Bralione in Cerem. Canon. *part. I. cap. 1. de Vesper. n. 30.* cui solùm profundè inclinare debet, utpote Christum Dominum repræsentanti; quemadmodùm abstinemus à genuflexione, quæ sit v. g. Episcopo proprio, ad præsentiam alicujus Card. Legati, Gavantis, *Quarti supra,* & alii.

Incensata supradicta Reliquia insigni in medio Altaris, si quæ erit, absque ulla capitis inclinatione, ut supra, Celebrans stans ibidem, antequàm discedat à medio, primùm incensabit eas, quæ sunt à dexteris, id est, à parte Evangelii, incipiendo ab iis, quæ sunt Cruci, seu Tabernaculo proximiores, bis tantummodò ducens thuribulum, quamvis plures, vel pauciores fuerint Re-

liquiæ, aut statua; Cerem. Episc. nec inclinabit ullo modo ante, vel post incensationem; & facta deinde iterum profunda inclinatione Cruci, simili Ritu bis incensabit alias reliquias, quæ sunt à sinistra, à latere Epistolæ; & tandem procedet ad quæ nova inclinatione ad incensandum erit, ut supra exposuimus.

Ceterùm in actu thurificationis Celebrans (& Diaconus, & alius quilibet propriè naturaliter graviter se gerat, modeste, & sine imperatione; non personam, non caput ullum do moveat cum ducit, aut reducit thuribulum quod cum movet, ad se trahens cum brachio leviter & competenti mora reducit; manus sinistram immobiliter pectori admotam sepe per retinet; dum procedit thurificando Altare, priùs pedem Altari proximiorum movet & tot facit omnino passus, quot thuribus tractus, ut jam diximus supra suo loco, Cerem. Episc. *lib. 1. cap. 23. §. 8.* Castald. *lib. 1. sect. 2. cap. 2. Bauld. part. 2. cap. 9. art. n. 17. Biss. lit. 5. §. 9. n. 72.*

Sed ut omnis Sacerdos faciliùs per modum, & ordinem incensationis, necesse loca, quæ in Altari thurificari debent, & numerum incensationum, sicut mox demonstravimus; præsentem tabulam, similem illi quam præclarissimus Gavanto in secunda editione sui Thesauri impressi Romæ Anno 1630. exhibuit, etiam nobis placuit hoc loco apponere.

Pro Ritu Missæ Sollemnis, servando, quando reperitur Sanctissimum Sacramentum in Tabernaculo inclusum.

XXVIII. Gavant. pag. 91. col. 1. lit. f. *Genuflectit ob præsentiam Sanctissimi Sacramenti.* Si in Altari, quod incensatur, sit Sacramentum in Tabernaculo inclusum, debet servari regula à Gavanto hic descripta, nimirum non inclinatur tunc Celebrans caput Cruci, quam incensare debet; sed accepto thuribulo à Diacono, antequàm in-

centrationem incipiat, genuflectit post extremam manuum super Altare, ut superius dicitur, & etiam surgere post. Biss. *supra* §. 4. & Benvenuti pag. 15. Diaconus non debet tunc inclinare Cruci, contra quos imperitòs, qui malè, ut advertit Benvenellius, post genuflexionem Sacramentum factam, aliam reverentiam Cruci præ-

TABULA I.

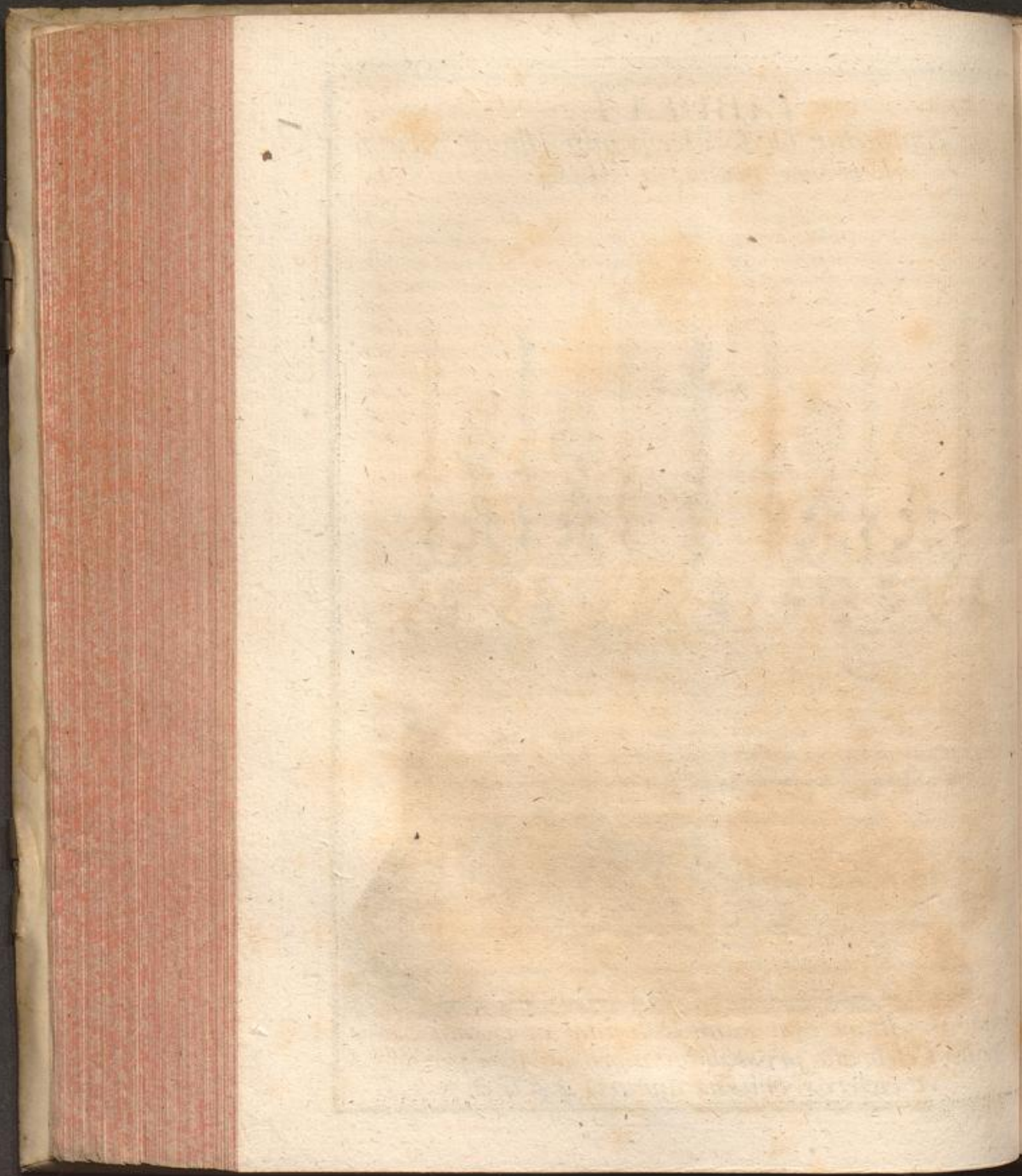
In qua continetur Ordo incensandi Altare tam in Vesperis, quàm in Missa.

Quando in Altari non sunt Reliquiæ, incensata Cruce in medio, Celebrans prosequitur incensationem per num. 8 et ceteros, omissis numeris 4. 5. 6 et 7.

Genunt. Rubr. Miss.

Bis.
ce,
vis i
ut fi
A
Qua
sua q
tum
non
quo
cen
pat
tial
Sa
di
non
Sed
ext
fat
Y
tise

Pr

Y
con
mir
pit
stan
am
par
rior
bul
jux
Cel
nut
mar
ced
eo
star
dur
jun

Bis. lit. S. n. 20. §. 5. Incensata autem Crucem, iterum Sacramento genuflectit quamvis in Tabernaculo incluso, cum Ministris, ut supra.

Advertimus hoc loco cum Gavanto, Quarti, Corsetto, & aliis, quod Sacerdos sua genuflectione adorat quidem Sacramentum, si clausum intra Ciborium adsit, sed non thurificat nisi Crucem: adorat enim, quod latet, & patet, Sacramentum, & Crucem; sed incensat id solum, quod manifestè patet, nempe Crucem. Ramerius tamen in Rituali Cœlestinorum lib. 3. cap. 2. sic loquitur: Sacerdos thurificans Altare primò Crucem adolere debet intente, antè, & post genuflectendo: quia quod non videt adoratur, & quod videt thurificatur. Sed quando est expositum SS. Sacramentum extra Ciborium, illud simul adoratur, & incensatur genuflexus, non autem Crucem.

XXX. Gavant, pag. 91. col. 2. lit. g. Quo-
visque transit.) Item genuflectit Celebrans

unico genu cum Ministris, quoties, dum incensat Altare, transit ante illius medium; quod bis occurrit, nempe finita incensatione planitie Altaris in cornu Epistolæ, & finita incensatione frontis ejusdem Altaris in cornu Evangelii, Bis. lit. S. num. 72. §. 14. & Gavant. hic, qui optimè adnotat, hanc genuflectionem esse à Rubrica præscriptam solummodo, quando fit transitus ad incensandum Altare; non verò quando fit alius transitus à Celebrante in Missa, nisi tamen adsit Venerabile expositum. Bauldry part. 3. cap. 11. art. 4. n. 20. & Vinitor in compendio part. 4. tit. 3. in adnot. §. 20. Rursum advertimus hoc loco, quod si non adsit Sacramentum in Altari, Canonici Ecclesiæ Cathedralis, licet sint in officio Diaconi, vel Subdiaconi, nunquam Cruci genuflectere tenentur, sed solum, prout Celebrans, profundè inclinare. Bauldry part. 2. cap. 9. art. 2. n. 10.

Pro Ritu Missæ Sollemnis, à thurificatione Diaconi faciendâ Celebranti, usque ad initium Orationum.

XXX. Gavant, pag. 91. col. 1. lit. h. Diaconus accipiendo thuribulum à Celebrante.) Terminata Altaris incensatione, Diaconus recipit à Celebrante thuribulum hoc modo: stans in secundo gradu Altaris, supponit ambas manus dexteræ Celebrantis, quam parumper quasi sublevans osculatur in exteriori parte: tum sua dextera accipit thuribulum per inferiorem partem catenularum juxta vas thuribuli, seu manum dexteram Celebrantis; sinistra verò complectitur manubrium infra alteram ejusdem Celebrantis manum, illudque statim osculatur; & recedens in planum à latere Epistolæ (absque eo quod Altari terga vertat) ac ibidem stans cum Subdiacono, ante infimum gradum, à sinistris suis assistente, manibus junctis, & ante primum Ceremoniarium

triplici ductu Celebrantem thurificat, cum profunda inclinatione antè, & post, tenens interim sinistra quidem admota pectori, & clausa, summitatem catenularum, dextera verò easdem catenulas juxta vas thuribuli, Subdiaconus in tali circumstantia, semper erectus manet in loco supradicto, nullam faciendo reverentiam; quam tamen exhibere debet Ceremoniarium, antè, & post prædictam incensationem, eo modo, quo Diaconus se inclinat Celebranti. Quod Subdiaconus ad prædictam incensationem sistat se in plano Cappellæ contra cornu Epistolæ, est sententia Gavanti, necnon Bis. lit. S. num. 196. §. 1. Bauldry part. 1. cap. 13. art. 1. n. 3. Nicolai de Bralio part. 2. cap. 4. num. 11. contra Castaldum, & alios, opinantes, Subdiaconum tunc stare debere post

Celebrantem, dum hic à Diacono incensatur.

XXXI. Gavant, pag. 91. col. 1. ead. lit. h. *Finita incensatione.*) Incensato Celebrante, Diaconus thuribulum ambabus manibus, prout habet, reddit Thuriferario stanti quasi à dexteris ipsius aliquantulum retrò: Bauldry part. 1. cap. 12. art. 1. n. 16. Bissus lit. S. n. 72. §. 10. qui illud recipit absque osculis, manum dexteram admovens ad manubrium, aut ad ipsius anulum, si manubrium retineatur à Diacono: deinde Celebranti reverenter inclinans, recedit ad deponendos carbones in vase deputato, in Sacristia existente, vel in alio loco congruo: Gavantus hic, Bauldry part. 1. cap. 15. art. 3. n. 5. deinde redit, & collocat thuribulum sine igne in cornu anteriori credentiae versus Altare; vel si ex eo non extraxerit ignem, illud in alio loco decenti ponit, & se ad suum locum confert. A Portu de Missa Sollemni tit. 4. Rubr. 4. in suis adnot. n. 27. Sub eadem lit. h. docet Gav. id, quod supra jam exposuimus, nimirum Sacros Ministros in incensatione elevare debere eam planctæ partem, quæ est circa brachia Celebrantis, &c. Et deinde admonet Thuriferarium, absente Ceremoniario, debere tempore hujus incensationis, & oblatorum infra, remove librum ab Altari, ne impediatur incensatio, & debere illum cum cussino restituere statim, nimirum quando est incensatum cornu Epistolæ, seu Evangelii; de qua re jam nos satis supra locuti sumus; & solum hic addimus, esse usum aliquarum Ecclesiarum, non ponere statim Missale cum cussino super Altare, sed super credentia; à qua non amoveatur, nec transfertur super Altare, nisi peracta omnino hac prima Altaris incensatione.

XXXII. Gavant, pag. 91. col. 2. lit. i. *Solus Celebrans legit.*) Terminata incensatione, Celebrans stat in cornu Epistolæ junctis manibus, prout in Missa Privata: sed habens ad suam dexteram in secundo gradu Diaconum, & ad dexteram Diaconi Subdiaconum in recta linea, utrumque manibus

junctis, primo Ceremoniario stante prout angulum posteriorem Altaris versus ipsius Celebrantem; legit Introitum solus prout Celebrans submissa voce; quæ orationes colliguntur partim ex Rubrica n. 7. partim ex Gavanto; alia verò ex Bauldry, Bissus, Castaldo, Lohner, & Corsetto. Dicitur autem semper Introitus, præterquam in Sabbato Sancto; ut superius etiam adnotavimus; sicut omittitur pariter in Missa Sollemni, Sabbato Vigilia Pentecostes, Ministris, dum Celebrans legit Introitum, sicut genent sicut ipse, & caput de more innotent, prout facit etiam Celebrans, quod aliter non præscribitur in Ordine Missæ. Lohner part. 3. tit. 2. n. 8. & tit. 3. n. 4. Bauldry part. 3. cap. 11. art. 5. n. 1. Bissus lit. n. 199. §. 11. quod facit & Ceremoniarius primus simul cum aliis, Bauldry part. 1. tit. 1. num. 23. Dicitur Introitus, Celebrans cum Ministris in eodem cornu Epistolæ, sicut novies Kyrie, Christe, &c. submissa à huc voce; Cerem. Episc. lib. 2. cap. 8. §. 3. Gavantus hic, & omnes Rubricistæ communitè; quod etiam ex consuetudine omnium in Choro dicunt inter se bini, ut diximus in Confessione: Bralion part. 2. cap. 4. n. 2. persistunt autem in supradicto cornu Epistolæ Celebrans, & Ministri cum primo Ceremoniario, usque ad ultimum Kyrie cantant à Choro, si sedendum non sit; Bauldry part. 1. cap. 12. num. 18. & cap. 13. num. 5. sedendum non est, quando moderate cantant à Choro protrahitur. Quod si longius funderetur à Choro melodia, vel si sepe legitima consuetudo; tunc sedendum est, & procedendum ad scamnum oblongum tempore quo in Choro cantatur Kyrie: facta debita à Celebrante reverentia, Ministris genuflexione; Bauldry part. 1. cap. 11. art. 5. num. 3. semper per hanc viam recto tramite, id est per hanc Epistolæ, unus post alium, præcedente diacono, procedunt ad scamnum oblongum honestè panno decenti ornatum in

Dum verò, in suppositione quòd sedeant, à Choro cantatur ultimum Kyrie, surgunt, & redeunt ad medium Altaris, modo in pari casu explicando, quando in Choro cantantur verba prope finem Hymni *Gloria in excelsis*. Bissus *lit. C. n. 197. §. 12.*

XXXIII. Gavant. pag. 91. col. 2. lit. l. *Unus post alium. Diaconus super secundum gradum.* Si tempore, quo in Choro cantatur Kyrie, Celebrans, & Ministri non sedent; tunc stabunt ad altare in Cornu Epistolæ, sicut ad Introitum; & in hoc casu, dum in Choro cantatur ultimum Kyrie, ibi in cornu Epistolæ se sistant in recta linea unus post alium, & tali ordine, nimirum Diaconus se collocet in secundo gradu à tergo Celebrantis; Subdiaconus à tergo Diaconi in plano, uterque ante cornu Epistolæ; & dum Celebrans per suppedaneum transit junctis manibus ad medium Altaris, Diaconus per eundem secundum gradum, & Subdiaconus per planum eodem tempore, & ordine, junctis manibus procedant ad medium ejusdem Altaris; ibique se locent, formantes tunc cum Celebrante rectam lineam, ut supra dictum est, tanquam servi post Dominum, donec Celebrans inceperit Hymnum *Gloria in excelsis Deo*; Gavantus supra *has lit. l. Castaldus lib. 1. sect. 7. cap. 1. §. 5. n. 6.* qui Hymnum *Gloria in excelsis Deo* intonat à solo Celebrante post cantatum ultimum Kyrie à Choro; & dum Celebrans dicit *Gloria*, disjungit manus, sed non ponit super Altare expansas: dum dicit *in excelsis*, eas disjunctas elevat usque ad humeros: dicens *Deo*, eas iterum jungit ante pectus, non elevans oculos, sed tantum caput inclinans, ut in *Missâ Privata*; & tunc etiam Ministri caput inclinant, & non prius: Bauldry *part. 1. cap. 22. art. 1. num. 18.* idem quoque facit & primus Cereemoniaris stans in latere Altaris ad cornu Epistolæ. A Portu supra *Rubr. 7. in adnot. n. 6.*

XXXIV. Gavant. p. 91. col. 2. lit. m. *Ascen-*

dunt ad Altare. Facta in mediantium, &c. Dum inchoatur à Choro *Et in Terra pax*, & non prius, facta genuflexione in loco ubi sunt, & unde recedunt, ut docet Gavantus *haec lit. m. quem sequuntur Lohner part. 3. tit. 4. num. 5. Bissus supra §. 13. Bauldry, Corfettus, Cabrinus, & alii*; Diaconus aliquantulum in eodem secundo gradu Altaris recedit ad partem Epistolæ, ibique paululum expectat Subdiaconum ascendentem; & sic ambo æqualiter hinc inde ascendunt; quod semper faciunt, dum ascendunt ad Altare, ut se collocent ad latera Celebrantis. Bauldry *part. 1. cap. 12. art. 1. n. 18.* Dum eò pervenerint, non genuflectunt juxta Gavanti sententiam, cui adherent Bauldry, Corfettus, & alii, contra Castaldum *lib. 1. sect. 7. cap. 1. n. 8.* sed præferenda est opinio Gavanti, quam pariter tuetur à Portu supra *num. 8.* & equidem cum jam præmiserint genuflexionem in loco, à quo recesserunt, non est iterum repetenda in loco, ad quem perveniunt.

XXXV. Gavant. p. 91. col. 2. lit. n. *Prosequuntur usque ad finem, &c.* Præfati Sacri Ministri stantes ibi, manibus junctis, & submissa voce, totum Hymnum recitant simul, potius subsequendo Celebrantem, qui voce altiori recitat; & sic prosequuntur usque ad finem dicti Hymni, inclinantes se, & signantes eum eo; & cum dicunt *Amen*, jungunt manus. Bauldry *part. 3. cap. 11. art. 5. n. 2.* Castaldus *lib. 1. sect. 7. cap. 1. §. 5.* Benvenuti *pag. 21. §. Non inchoatur.* Eundem Hymnum eodem modo prosequuntur, qui sunt in Choro, ut dictum est de *Kyrie eleison*. Bralton supra.

XXXVI. Gavant. pag. 91. col. 2. ead. lit. n. *Si sedendum erit, &c.* Quia Celebrans citius præfatum Hymnum Angelicum, quam Chorus, terminat; ideo regulariter cum Ministris se confert ad sedendum; & tunc idem Celebrans adhuc stans in suppedaneo Altaris cum Ministris, facit reveren-

tiam Cruci, quæ est in medio, sive genuflexionem Sacramento, si erit in Tabernaculo; Ministri verò Sacri genuflectunt suis locis, ut diximus supra à Portu, & statim procedunt ad scamnum paratum breviorẽ viam, id est per gradus laterales Epistolæ, unus post alium; ut tradit Gavantus hic, nec non Bauldry *part. 1. cap. 12.* & à Portu *suprà n. 9.* aliique communiter; sed ita tempestivè procedunt, ut non sint in via, dum cantatur in Choro *Adoramus te*, vel aliud simile, ad quod sit inclinandum, ne cogantur sistere; quod si contingeret, inclinent se versùs Altare. Bauldry *part. 3. cap. 11. art. 5. supra.* Præcedit itaque Ceremoniaris primus, qui à sede Celebrantis accipit ejus birretum; & retrocedens versùs Altare, facie ad Populum conversa cedit locum transeuntibus Ministris: descendit postea Subdiaconus, & post eum Diaconus, & tandem post Diaconum Celebrans. Gavantus, Lohner, Bauldry, & Bissus *suprà.* Tam Celebrans, quàm reliqui, caveant, ne in convertendo se, terga vertant Altari: quare Celebrans, & Subdiaconus, dum erunt ante scamnum oblongum præparatum, vertant immediatè latus dexterum versùs Altare; è contrà Diaconus vertat versùs Populum latus sinistrum, Celebrans sedet, Ministris suis posteriorem planetæ partem elevantibus, ne sedeat super eam, & operit caput, Diacono ei porrigente birretum, cum quasi osculo illius, acceptum à primo Ceremoniario. Bissus *suprà §. 16.* & Bauldry *part. 1. cap. 12. & part. 3. supra.* Deinde ipse Diaconus, & Subdiaconus, acceptis suis birretis profundè Celebranti inclinant, & aliquantisper sibi invicem, & sedent hinc inde à lateribus Celebrantis, Diaconus scilicet à dexteris, & Subdiaconus à sinistris. Bissus *suprà,* & Bauldry pariter *suprà,* nec non Vinitor, & Benvenuti *cit. loc.* Si opus erit, Acolythi adjuvent Ministros Sacros elevando

posteriores dalmaticæ, & tunicellæ partes; ipsi Ministri sibi dalmaticæ, & prædictæ tunicellæ posteriores partes elevent: Bissus Bauldry à Portu, & Benvenuti *loc. cit. supra;* hinc tamen eis ab Acolythis non porrigantur, sed ipsi Ministri Sacri sibi ea accipient, ut mox dictum est, nec caput operiant, nequàm Celebrans sit coopertus: Bissus Bauldry, Benvenuti *suprà,* & Lohner *part. 3. tit. 2. n. 9.* manus verò tam Celebrantis quàm Ministri Sacri, dum sedent, tenent super genua expensas, omnibus digitibus junctis. Bissus, Lohner, & Benvenuti *suprà.* Cum in Choro cantantur verba, ad quæ inclinandum est caput, puta *Adoramus te, Gratias agimus tibi,* & his similia, Celebrans, & Ministri debent etiam caput discooperire, & inclinare. Bissus *suprà.*

Si ante Celebrantem, & Ministros Sacros sedentes elevetur, vel deferatur Sacramentum, nudò capite genuflexi illud adorent, non autem quando sunt in via de scamno ad Altare procedentes. Bauldry *part. 3. cap. 11. art. 5. n. 6.* & Bissus *suprà §. 17.*

Si sedendum non sit (sicut sedendum non est ante Venerabile expositum) an Ministri stare debeant ad Altare, quasi pares pariter post Celebrantem, ea scilicet distantia, quæ ab Altari distat, discrepant Doctores. Affirmant Gavantus *hic,* Bauldry *part. 1. cap. 11. art. 1. n. 22.* Lohner *part. 3. tit. 2. n. 9.* Cassetus *de Rubr. Gen. n. 22.* negat verò Cæstaldus *lib. 1. sect. 7. cap. 1. n. 8. & cap. 4. n. 8.* sed amplectenda est sententia affirmativa, quam pariter tuetur à Portu *suprà n. 9.* quia, ut Gavantus asserit, ita fert communior usus Romanus; tum quia in sine Rubricæ n. 7. superius allatæ numerantur etiam sus, in quibus Ministri stare debent etiam post alium; & cum iste ibi non recensetur, inferitur, quòd non debent descendere etiam post alium, sed modo supradicto persistere donec totus Hymnus prædictus; à Choro persolvatur.

XXXVII. Gavant, pag. 92. col. 1. ead. lit. n. *Stant Acolybi regulariter apud credentiam.*) Seditibus Celebrante, & Ministris Sacris, quaestio agitur à Sacrorum Rituum explanatoribus, utrum etiam Clerici in scamulis sedere debeant? Negat Gavantus, dicens, eos stare debere apud credentiam; ejusque sententiam amplectuntur Arnaud. tit. 4. num. 13. Corsetus cap. 2. de Rubr. gen. n. 14. affirmant verò Lohner part. 3. tit. 8. n. 3. Castaldus lib. 1. sect. 4. cap. 2. num. 5. Bauldry part. 3. cap. 11. art. 5. n. 4. Cerem. Can. Regul. S. Salvatoris cap. 29. à Portu supra num. 9. qui pariter ibidem post hanc promovet aliam quaestionem, nimirum, utrum seditibus Clericis super aliquam sedem humilem, Ceremoniarius uterque sedere possit? & sequitur ibi sententiam affirmativam: quia non videtur ei congruum, quòd seditibus Clericis reliquis, non debeat sedere Ceremoniarius, qui est in superiori officio constitutus, & deberet esse cæteris Sacerdotali dignitate insignitus. De utraque quaestione satis superque nos alibi locuti sumus, nimirum, cum de scamno oblongo egimus, quod præparari debet ad Missam Sollemnem; & Gavanti sententiam libenter amplexi sumus, innixi communi praxi Basilicæ Urbis, necnon aliarum Cathedralium, nihil obstantibus Sac. Congregationis Decretis, quæ ab aliquibus contrariæ sententiæ adducuntur: quia, ut ibi ostendimus, præfata Decreta non loquuntur de Ceremoniario in Missa Sollemni, sed in Vesperis, utrum nempe sedere, & qui locus sedendi tunc ei concedi debeat? In eadem igitur sententia permanendo, nec Clerici, nec Ceremoniarii sedere debent in scamulis, dum Celebrans, & Ministri sedent in Missa Sollemni.

In Sententia illorum, qui affirmant, concedi debere scamula prædictis Ceremoniariis, & Clericis in Missa Sollemni, quando cantantur à Choro verba illa, in

quibus Sacerdos in Missa Privata caput inclinat; Ceremoniarius primus tempestive surgens aliquantulum, Lohner part. 3. tit. 4. n. 6. cap. s. inclinatione, vel etiam manus dexteræ nutu monet Celebrantem, & Ministros, ut aperiant caput, & inclinent. Bauldry part. 3. cap. 11. art. 5. n. 5. Castald. lib. 1. sect. 1. cap. 1. n. 20. Lohner supra n. 6. Hoc idem signum dat Clericis secundus Ceremoniarius, ut facilius & ipsi commoneantur; Castald. supra ib. 1. sect. 1. cap. 1. n. 20. sed non surget, quia nullum admonet sibi superiorem; ut docet etiam Bauld. part. 1. cap. 1. art. 1. qui part. 3. addit, quòd tum Clerici, tum Ceremoniarii, priusquam se deant; Celebranti se se inclinabunt: hæc, & sequentia advertimus pro iis, qui præfatorum Auctorum sententiam amplectuntur.

XXXVIII. Gavant, pag. 92. col. 1. ead. lit. n. *Reversuri verò ad Altare, &c.*) Circa finem Hymni Angelici, dum scilicet dicitur *Cum Sancto Spiritu* à Choro, non se signant; citius tamen, si opus sit, admonentur Clerici à secundo Ceremoniario, ut surgant; Celebrans verò, & Ministri à primo, Ceremoniario invitantur ad surgendum; Bauldry part. 3. supra num. 6. Lohner part. 3. tit. 1. num. 10. necnon Vinitor supra §. 27. qui Ceremoniarius idèò procedit tunc ante Celebrantem, & postmodum se recipit ad sinistram Subdiaconi, donec procedendum sit ad Altare. Surgunt statim Ministri, & deponunt super scamnum sua birreta; Diaconus verò cum debitis quasi osculis, ab ipsomet Celebrante adhuc sedente accipit ejus birretum, & deponit in loco, ubi sedebat: Vinitor loc. cit. Facta deinde inclinatione à Ministris, & à Ceremoniariis, unus post alium procedunt ad medium Altaris per lanam Cappellæ, adeoque per viam longiorem, manibus junctis; Gavantus hic, Corsetus cap. 2. de Rubr. gen. n. 19. Lohner part. 2. tit. 10. & part. 3. tit. 2. n. 10. & Bifus supra §. 18. hoc est, præcedit primus

Cere-

Ceremoniarius, tum Subdiaconus, deinde Diaconus, & demum Celebrans. Diaconus advertat, quod aliquantulum se sistere debet, ut cum pervenerit ad angulum gradus infimi Altaris à parte Epistolæ, locum Celebranti transeuntî cedat, quem etiam tunc salutat. Bauldry part. 1. cap. 12. up à n. 2. Bissus supra, Lohner part. 3. tit. 2. num. 10.

Cum Celebrans ad medium Altaris ante infimum illius gradum cum Ministris pervenerit, habens Diaconum à dexteris, & Subdiaconum à sinistris, & primum Ceremoniarium post terga, Ministri genuflectunt in gradu infimo Altaris, profundè se tantum inclinante Celebrante, si non addit Sacramentum in Tabernaculo inclusum; primum verò Ceremoniarius in plano genuflectit. Gavantus hic, Bauld. part. 3. supra n. 6. & part. 1. cap. 12. art. 1. n. 2. Lohner part. 3. tit. 3. n. 5. & part. 2. tit. 10. de Ritu Sollemni n. 3. Bissus supra §. 19. Facta ab omnibus debita reverentia, ut supra, Altari, Celebrans ascendit ad illud, elevantibus Ministris ejus anteriores vestes, usque ad secundum gradum Altaris, super quem etiam

ascendit Subdiaconus; sed Diaconus ibi sistit; Subdiaconus verò statim descendit in planum Cappellæ: ita ut in recta linea stet post alium, & uterque post Celebrantem. Bauld. part. 1. & 3. supra n. 6. Bissus supra. Primum Ceremoniarius ascendit in planum Epistolæ ad latus Altaris, in quo erat Diaconus ad Introitum; ut ibi adveniènti Celebranti ostendat Orationem vel Orationes diceudas, & vertat solum opus sit. Bauld. part. 1. cap. 1. art. 1. n. 2. & 16. Reliqui Clerici, seu Ministri inferiores, ut Ceroferarii, Thuriferarii, &c. stant, ut prius, prope credentiam. Bissus supra, Bauld. part. 3. supra, Bennes supra §. Duu in Choro. Cavere tamen debent ne sint in via, dum in Choro cantantur la verba Jesu Christe, (aliàs oporteret se sistere, & caput inclinare) sed vel anticipent, vel postponant, prout longior, & brevior erit via, inter scannum & Altar, quod diligens Ceremoniarius advertere debet; & si, dum sunt in via, ante ipsos deferatur vel eleveur Sanctissimum Sacramentum, non genuflectant, sed suam proseguantur, ut supra adnotatum est. Bissus supra, & Bauldry part. 3. supra.

Novæ Observationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. V. De Oratione.

Pro Ritu Missæ Privatæ, & Sollemnis, ab Oratione usque ad Epistolam.

I. Gavant. pag. 92. col. 1. lit. o *Alia variatione hi: Osculatur Altare.*) Dicto Hymno Angelico, vel si omittendus sit præfatus Hymnus, adhuc extensis hinc inde manibus, & super Altare positis extra Corporale, manibus inquam ad pulsus exclusivè positis, & non solis digitis, Sacerdos osculatur Altare. A Portu part. 1. Miss. Priv. tit. 5. Rubr. 1. n. 3.

II. Gavant. pag. 92. col. 2. lit. p *Et à si-*

nistro latere ad dextrum se vertit.) Dicitur manibus ante pectus junctis, & oculis ad terram demissis ad modestiam. Quar. part. 1. tit. 5. Rubr. 5. n. 2. & Gevi. sup. §. Rumpungendo: oculis ergo non clausis, nec in pedes fermè defixis ad affectatam compositionem; sed respicientibus, illam plani altaris partem, quæ vel distat, vel distare deberet per tres cubitos ab Altaris superlatere, ut supra adnotatum est, quod se à sinistro latere Altaris, quod est